

Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi

Abant Journal of Cultural Studies

2022, 7(13): 70 – 75

Kitap incelemesi: Zanaatkar – Richard Sennet

Book review: The Craftsman – Richard Sennet

Sezin Eryılmaz¹

Geliş Tarihi (Received): 06.10.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 28.12.2021

Yayın Tarihi (Published): 30.04.2022

Öz: Değişen teknoloji ve gelişen endüstri, gündelik yaşam dinamiklerinde kültürü, kimliği, estetik anlayışı, sosyal değerleri, tüketim alışkanlıklarını değiştirmekle kalmayarak; toplumsal ilişkileri, insan-üretim ilişki sürecini, kişilerin beceri ve yetkinlikleri çerçevesinde de hatırı sayılır bir etkide bulunmuştur. Bu etkilerin maddi kültür bağlamında incelendiği birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri olan “Zanaatkar” da Richard Sennet maddi kültürün teknik bilgi ve beceri eksenindeki ilişkisini irdeler ve insanların imkânlar ve zorluk dâhilinde neleri yapabilme kabiliyetine sahip olduğunun kapsamlı bir portresini geçmişten günümüze irdelemektedir. Bu makalede Sennet’in “Zanaatkar” adlı kitabının eleştirel okumasının sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sennet, Zanaatkar, Maddi Kültür, Tasarım

&

Abstract: Changes in technology and industry affect not just daily life dynamics such as culture, identity, aesthetic understanding, social values, and consumption patterns, but also social interactions, the human-production relationship process, and people’s skills and abilities. Many research has been conducted to investigate these impacts in the context of material culture. Richard Sennet investigates the relationship between material culture and technical knowledge and skill in “The Craftsman,” one of these works, and paints a detailed portrayal of what individuals are capable of doing given the limitations and challenges of the past and present. In this article, it is aimed to present a critical reading of Sennet’s book “The Craftsman”.

Keywords: Sennet, Craftsman, Material Culture, Design

Atf/Cite as: Eryılmaz, S. (2022) Kitap incelemesi: Richard Sennet- Zanaatkar, Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 7 (13): 70-75

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/akader>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2016 – Bolu

¹ Öğr. Gör., Haliç Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Endüstriyel Tasarım Bölümü, e-posta: sezineryilmaz@halic.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6034-5110

Zanaatkar- Richard Sennett, Üçüncü Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, Çevirmen: Melih Pekdemir, 381 sayfa.

Günümüzün önemli sosyal bilimcilerinden biri olan Sennett, Newyork Üniversitesinde sosyoloji profesörüdür. Kapitalist kültürünün dönüşümü, kamusal ve sosyal alanların dönüşümleri, yeni kapitalist kültür üzerine birçok eseri bulunmaktadır. Zanaatkar adlı eserinde esnek üretimin insanların üzerinde etkisini çok yönlü bir perspektifte incelemiştir.

Dünyada endüstrinin ivmelenecek ilerlediği, yapay zekâ, siber sistemler, insansız teknolojilerinin üretim ve geliştirme sürecinde, tüketicilerin ihtiyaçlarını maksimum kar ve verimlilikte karşılamak için oluşan rekabette; esnek üretim tarzına geçiş, insanların çalışma biçimini değiştirdiği kadar davranış biçimini de değiştirmiştir. Belirli bir maddi kültür üreten kişi olarak tanımlanan zanaatkâr için emek, ortaya çıkardığı ürünün nasıl ve neden yapıldığı arasındaki bağı kurabilmesiyle bir bağlam kazanmaktadır ve bu bir manada da kaliteyi oluşturur. Sanayi devrimi sonrası kalitenin önemini hacme bırakması esnek üretim tarzının getirdiği esnek çalışma koşulları, kısa vadeye odaklı bir iş gücü anlayışı aslında beraberinde birçok sorun da getirmiştir. Bu sorunlardan biri zanaatkârlığın kelimelerle ifade edilemeyen örtük bilgi birikimi ve asırlardır bir alışkanlık haline gelen binlerce gündelik pratiğin, jestin ve hareketin kaybıdır (Sennett, 2019: 104). Bunun nedeni zanaatkârın yuvası olarak tanımlanan atölyelerin lonca sistemine bağlı olarak faaliyetlerini teknik olarak sürdürmesinden öte yuva olarak tanımlanan bu atölyelerin kurulu bir istikrarı da ima etmesinden gelmektedir (Sennett, 2019: 75). Atölye kan bağına sahip olması şart olmayan bir aile sıralaması üzerinde yükselmiş; usta zanaatkâr, kendi altında çalışan ve bir kan bağına bulunmadığı kalfalar ve çıraklar karşısında yasal açıdan ebeveyn statüsüne sahip olmuştur (Sennett, 2019: 86). Atölye, kişinin hem ekonomik hem de toplumsal saygınlığını kazandığı yerdir. Loncalarda bilginin nesilden nesile aktararak gelecek kuşaklarda yaşatılması amaçlanmış ve bu bilgilerin loncanın ekonomik gücünün kaynağı olması hedeflenmiştir (Sennett, 2019: 78).

Sanayi devriminden itibaren tüm süreçlerin yerini makinelerin almasının getirdiği standartlaşma ve rekabet üzerinden tanımlanan bir çalışma stili zanaatkârın bilgi transferini de engelleyerek, aynı zamanda pratik kaybına sebebiyet vermiştir. Sosyolog Sennett, "Zanaatkâr" adlı bu eserinde bahsedilen bu pratik kaybının zamanla hangi aşamalardan geçerek dönüştüğünü, bu dönüşümün sadece iş yaşamını değil, toplumsal yaşantıyı da etkilediğini belirtmektedir. Tüm bu etkilerin felsefi, tarihsel arka planlarını da irdeleyerek, bu durumun sosyolojik, ekonomik ve politik sonuçlarını da inceleyerek, araştırma ve gözlemlerini okuyucuyla paylaşmaktadır.

Maddi kültür üçlemesinin ilk kitabı olan Zanaatkârda Sennett, okuyucuya temel olarak insanların imkânlar ve zorluk dâhilinde neleri yapabilme becerisine sahip olduğunun kapsamlı bir portresini sunmayı amaçlamaktadır. Kitap, Zanaatkârlar, Zanaat ve Zanaatkarlık bölümleri olmak üzere üç ana bölüme ayrılmıştır. Yazar kitaba; aynı zamanda hocası olan Arendt'in İnsanlık Durumunda açıkladığı; insanlık durumunun yapı taşı olan insan emeği, eylemi ve işine dair çözümlemeleri yapmak için kullandığı kavramlardan ikisi olan Animal labores [çalışan hayvan] ve Homo faber [araç yapan insan] arasında çizdiği ayrımın yanlışlığından yola çıkarak okuyucuyu, beraber akıl yürütmeye ve tartışmaya davet ederek başlamaktadır. Arendt'in savunduğunun aksine Animal labores'e hak ettiği değeri vermeyi çalışan Sennett, Homo faber'in çalışan yararlı kadın ve erkeği küçümsediğini (Sennett, 2019: 19), Animal labores'in Homo faber'e kılavuzluk edebileceğini (Sennett, 2019: 20) savunmaktadır.

Ekonomik sermayeden ziyade sosyal sermayeye dayalı, öğrenimden daha çok el becerisi ve yetkinlik gerektiren meslek olarak tanımlanan zanaatkâr; Sennette daha çok bilişsel, zihinsel ve ontolojik süreçlere odaklanarak çok daha geniş perspektiften ele alınmaktadır. Sennete göre zanaatkâr; iyi bir iş çıkarma hedefiyle kendini işine adanmış bir insan ve insanlık durumunun temsilidir (Sennett, 2019: 32). Bu açıdan bakıldığında zanaatkâr alışlageldiği üzere bir marangoz olduğu gibi aynı zamanda laboratuvar teknisyeni, bir müzisyen, bir şair, bir mimar, bir mühendis de olabilmektedir. Tüm bu zanaatkârları zanaatkâr yapan ortaklık, yüksek derecede gelişmiş bir beceri üzerine kurulması (takriben on bin saat) (Sennett, 2019: 33),

pratik bilgileri örtük bilgiye dönüştürerek (Sennett, 2019: 70) karşılaştığı sorunlar karşısında tamir yeteneğini etkili bir şekilde kullanabilmesinde yatmaktadır. Yazarın savunduğu açıdan; orta çağ zanaatkârı, günümüz zanaatkârının hem kardeşidir hem ona yabancısıdır (Sennett, 2019: 88). Bunun nedeni Orta çağ lonca sisteminde işinin gerekliliklerini yapan zanaatkârla, çağımızın değişen ekonomik, teknolojik, sosyolojik koşullarında işinin gerekliliklerini yapmaya çalışan zanaatkârın karşılaşabileceği sorunların farklılaşmasında yatmaktadır.

Bu sorunlardan birincisi iyi çalışmalarını için insanları teşvik eden kuruluşların çabalarından kaynaklı sorunlardır. İyi bir iş çıkarma niteliğinin içi boşalttığına, zanaatkârın da ortaya koyduğu işin tatmin edeceği olmadığı Sovyet dönemi inşaat ustaları örneği açısından verilmektedir.

Diğer bir sorun ise becerinin geliştirilmesi sürecinde yaşanmaktadır. Modern teknolojinin kafa ve eli birbirinden ayırması neticesinde CAD (Computer-Assisted Design) programlarının yaygınlaşması zanaatkârda zihinsel bir tahribata yol açmaktadır (Sennett, 2019: 72), çünkü bu programlar zanaatkâra bağlantısal ve tamamlanmamış deneyimler yaşatmaya sebep olmakta ayrıca bir şeyin düşüncesi, bu şey inşa edilmeden önce zanaatkârın zihninde tamamlanmış olduğundan (Sennett, 2019: 59) ötürü zanaatkârın yaşadığı gerçeklikle arasında kopukluk olmakta ve bu durum tasarım kaynaklı sorunlara yol açmaktadır. Sennett düşüncelerini desteklemek için MIT (Massachusetts Institute of Technology) de bir mühendisin yaptığı çalışmalardan, başarılı Mimar Renzo Piano'nun çalışma tarzından örnekler vererek yararlanmaktadır. Sennett'in düşüncesine benzer bir yaklaşım da İtalyan mimar ve kuramcı Belardi de görülmektedir. Belardi, "Mimarlar Neden Hala Çiziyor?" adlı kitabında eskizin, fikri somut hale getiren bir performans ya da oluşum olarak görülebilecek dinamik bir eylem türü olduğundan bahsetmektedir. Bu eylemin nihayetinde ortaya çıkan sonuç ise ruh ve emekle bütünleşir. Eskiz sürecinin unsuru olan doğaçlamalar, denemeler, düzeltmeler, hatalar, yanlışlar aynı zamanda kişinin kendi keşfine giden yolu da yol açar (Belardi, 2019). Zanaatkâr da çözümü keşifte bulur, bu keşfin sonucunda deneyim kazanır (Ruskin, 2005, 2007). Portekizli Mimar Alvaro Siza da (http. 2) Belardiye benzer bir yaklaşımla el çizimini savunarak, serbest el eskizini somutlaşmaktan başka yolu olmayan bir akışa benzetmektedir. Alvaro Siza'ya göre eskiz, kendiliğinden, doğal bir süreç olarak bir anda; anlık ortaya çıkar, eskiz sabit değildir, zamansızdır ve bu sebeplerden dolayı önemlidir.

Son sorun ise kalite ölçümleri arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Sennett, 2019: 72). Bir şeyin nasıl yapılması gerektiği ile o işin ne işe yaradığı arasındaki fark; doğruluk ile işlevsellik arasında bir çatışma doğurmaktadır. Taylorist-Fordist bir yaklaşım ile parçalara bölünmüş, basitleştirilmiş bir üretim sürecinde kimsenin ne ürettiğini tam olarak bilemediği ve bunun sonucunda emeğe yabancılaşıldığı bir durum söz konusudur. Bir üretim bandından en kısa zamanda ortaya çıkan, birbirinin aynısı binlerce nesnenin, mümkün olduğu en kısa sürede kullanıma sunulması işlevselliği göstermektedir. Her zanaatkârın içinde var bulunduğu düşünülen işini doğru bir şekilde tamamlama dürtüsü ve mükemmel yapma konusundaki takıntısı ise doğruluk olarak aktarılmaktadır. Zanaatkârın işini 'doğru' bir şekilde yapmasının sonucu olarak bahsedilen bu kısa zamana uymaya zorlanmak kuşkusuz ki birtakım zorluklara yol açmaktadır. Zanaatkârın aslında zamana yayarak, bir ritim dâhilinde, sürekli pratik yaparak adım adım oluşturduğu kendi üretim biçimini değiştirmeye itilmesi zanaatkârın zıt yönleri çeşitlendirilmesine sebep olmaktadır. Bu kısa zamanı sağlayan makineler, zanaatkârın büyük bir pratik ve süre harcayarak edindiği becerisini değersizleştirerek, vasa dayalı saygınlığın azalmasında etkili olmuştur (Marx, 2009: 356).

Zanaatkârın üretim sürecinde karşılaşabileceği sorunlara yönelik çözüm ise yazara göre, zanaatkârın dirençle başa çıkabilme kabiliyeti ve muğlaklıkta yatmaktadır. Direnç karşısında üretken bir tavır oluşturabilmenin, dirençle başa çıkabilmenin Sennett açısından üç yolu vardır; bunlardan ilki bir sorunu farklı karakterle yeniden şekillendirme olarak ifade edilmektedir, çünkü kesin olarak tanımlanmış pek çok sorun kişinin gözünde imkânsız olarak görünür (Sennett, 2019: 278). Bir soruna farklı açılardan bakarak, sorunu yeniden formatlayabilmek zanaatkârın sorunu çözmesine yardımcı olabilmektedir. Sennett'in bu fikrinin yansımaları genelde inovasyon alanında kullanılan ve ismi TRIZ (Yaratıcı Problem Çözme Becerisi) olan yaklaşımda da görülmektedir. Bu yaklaşımda bir problemi oluşturan teknik çelişkiler

tanımlanır, tanımlanan bu teknik çelişkiler TRIZ çelişki matrisi temel alınarak değerlendirilir ve problemin çözümü için bir yol haritası oluşturulması amaçlanır (Durgun, İ ve Doruk, E). Bu çelişkiler aslında Sennett'in bahsettiği dirençlerdir, matrisin bu değerlendirmesi ise probleme farklı açıdan bakmaya yardımcı olarak, sorunu farklı karakterle yeniden şekillendirmeyi sağlamaktadır. İkinci yol ise sabırdır, iyi bir zanaatkârın sabrı, bezdirici bir işle uğraşma kapasitesine işaret etmektedir (Sennett, 2019: 279). Zaman içinde geliştirilebilen ve öğrenilebilen bu beceri sayesinde zanaatkâr davranışını yeniden düzenleyebilmektedir. Son yol ise dirençle özdeşleşmektir. İyi bir zanaatkârın uyguladığı özdeşleşme seçicidir yani zor bir durumda en fazla affedici unsuru bulmaya yöneliktir (Sennett, 2019: 280). Dolayısıyla zanaatkârın sorunlarla başa çıkabilme kabiliyeti sorunlarla mücadele içinde olma anlamı taşımamakta yeri geldiğinde sorunla özdeşleşme yetisinin olmasına dayanmaktadır. Sennett'in tabiriyle 'Güçlüğün nerede yattığını aklın gözüyle görebilmek' tir (Sennett, 2019: 290).

Sorunlara yönelik çözümün ikinci ve son faktörü olan muğlaklık ise, zanaatkârın bazı şeyleri belirsiz hale getirebilme başarısı ile ilgilidir (Sennett, 2019: 291). Muğlaklık, düşünmeksizin yaratılabildiği gibi, planlanmış da olabilmekte, merakı teşvik edebilmekte, elle tutulabilir bir farklılık oluşturabilmektedir (Sennett, 2019: 291- 294). Bu durumu, tasarımın üç düzeyde yapılması gerektiğini savunan Norman da (2017) desteklemektedir. Üç düzeyden biri olan, Norman'ın davranışsal tasarım düzeyi olarak adlandırdığı kavram, Sennett'in savunduğu muğlaklıkla örtüşmektedir. Norman'a göre de bir ürünün fonksiyonları, kullanımındaki verimlilik ve kullanıcıda oluşturduğu karışıklık, karmaşıklık hissi ve kullanıcının bu hisleri yönetebilmesinden dolayı kullanıcının kendisini yetkin hissedip, duyduğu doyum ve rahatlamayı beraberinde getirmektedir. Kullanıcının; üründe bir şeyler çözümlediği, beceriye dayalı bir davranış geliştirdiğinin hissi kullanıcının ürünle kurduğu bağı da bir o kadar güçlendirmektedir. Bu sebeple tasarımcılar, kullanıcıların bu beklentilerine yönelik duygularını karşılayabilecek oranda tasarımlarında bu hissi yaratmayı amaçlamalıdır.

Zanaatkârın karşılaşılabileceği/karşılaştığı sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerilerinin neler olabileceği maddeler halinde irdelendikten sonra zanaatkâr çerçevesini tam olarak oluşturabilmek adına belki de en başa dönüp, en temel soruyu sormak gerekir: peki, iyi bir zanaatkârı zanaatkâr yapan nedir? Sennett bu sorunun cevabını ararken cevabı iki temel faktöre ayırmaktadır. Bunlardan birincisi zanaatkârın iyi iş yapma arzusu; ikincisi de iyi iş yapmak için gerekli yeterliliklerdir (Sennett, 2019: 303). İyi bir iş yapma arzusunu zanaatkârın kalite konusundaki motivasyon ve tutkusu belirlemektedir. Toplumsal koşullar da bu motivasyonu şekillendirir (Sennett, 2019: 304). Japonya'ya baktığımızda kalite, üretim yönetimi ve teknikleri konusunda başarısının altında da bu motivasyon ve tutkunun yattığı görülmektedir. Geliştirdikleri Tam Zamanlı Üretim (TZÜ), Yalın Üretim, Sürekli Gelişme (Kaizen) gibi üretim sistemleri kaliteye dönük bir arzunun neticesinde oluşturulan sistemlerdir. Verimlilik odaklı ve yüksek motivasyon anlayışının bütünü sonucunda başarılı olan bu şirketler uzun süre ayakta kalmaktadırlar ve asla toplumsal örgütlenmeden bağımsız değillerdir. İkinci faktör olan iyi bir iş yapmak için gerekli yeterliliklere gelindiğinde ise yazar bu noktada kabiliyet kavramına odaklanarak, herhangi bir kişinin iyi bir zanaatkâr olabilmek için sahip olabileceği yeterliliğin, o kişinin çocukluk dönemindeki oyun deneyimine bağlanmaktadır. Bunun nedeni oyunun çocuğa nasıl sosyal olunacağını öğretmek, çocuğun bilişsel gelişimine yardımcı olması; çocuğu oyuna ve oyunun kurallarına uymaya teşvik etmesinden öte çocukların uydukları kuralları kendilerinin yaratmasına ve bu kuralları denemesine de fırsat tanınmasıdır; çocukların geliştirdikleri bu kabiliyetler yetişkinliklerinde çalışmaya başladıklarında da onlara hizmet eder (Sennett, 2019: 337). Çocukluk dönemindeki oyun deneyiminin kişinin ilerleyen dönemlerinde fiziksel, bilişsel ve sosyal beceriler biçiminde yansıdığı üzerine birçok çalışma bulunmaktadır (Bruner, Jolly ve Sylvia, 1976; Herron ve Sutton-Smith, 1971; Bornstein ve O'Reilly, 1993; Pellegrini, 1996; Bekoff ve Byers, 1998; Pellegrini ve Smith 2005; Bateson ve Martin, 2014). Bu çalışmalardan en dikkat çekici çalışma, Sutton-Smith'in 'oyun muğlaklığı' olarak belirttiği kavramda yatmaktadır. Bu kavramla Sutton-Smith, kesin katı kurallar yerine insanların olayların akışına kendilerini adapte edebilmesinin, kontrol edilemeyenle başa çıkabilmenin öneminden bahsetmektedir. Bu açılım Sennett'in zanaatkârın problemleri çözümünde sahip

olması gereken muğlaklık faktörünü destekleyen niteliktedir. Oyun nasıl maddi nesnelere üzerinde uygulanan teknik bir çalışma ise (Sennett, 2019: 340) zanaatkârlık da tıpkı oyun gibi maddi nesnelere üzerinde uygulanan, zamana yayılan, kuralları olan, tekrarlanan, sorgulatan, açılım yaptıran, dinamik, iş birliği ve istikrarlı olmayı gerektiren, teknik bir çalışma olarak düşünülmelidir. Tüm bunların neticesinde, şu an var olan esnek üretim ve çalışma şartları insanların yaptıkları işten doyum sağlamasını zorlaştırdığı açıktır. Zanaatkârın iş birliğini, birlik ve beraberlik duygusunu yaşadığı atölye ortamının yerini, rekabetçi, bencil ve yalnız bir ortama bırakmasının birtakım etkileri olmuştur. Emekten kopma, yüksek tansiyonlu işlerin çalışanlarının sadece kendi çıkarlarını düşünmeye itilmesi, kök salmanın değerinin içinin boşaltılması, anlamsızlaştırılması, sadece hacim ve kar odaklı bakış açısına odaklanarak nitelikten yoksun bir üretim anlayışının sonucunda deneyim değersizleştirilmiştir. Bununla beraber nesne ile insan arasındaki ilişki sistemi de etkilenmiş, yeni tüketim alışkanlıkları oluşmuştur. Bir başkasını kıskandırmak amaçlı bir yandan da başkalarının gözünde saygı görmek için tüketilmeye başlanmıştır (Veblen, 2005: 101).

Zanaatkâr, işin kapsamı ve içeriği ne olursa olsun, bir işe yaklaşımımızın, o işi yapma tarzımızın, o işten ne anladığımızın yaşantımızın tümüne yayılıp her türlü ilişkimizi etkilediğini göstermektedir. Bu etkiyi en iyi şekilde kullanabilmek için de sahip olduğumuz niteliklerin neler olduğunu bilmemiz, karşılaşılabileceğimiz sorunlar ve bu sorunları 'zanaatkâr tarzıyla' tamir etme yollarının neler olabileceği, zanaatkâr kavramının tüm hayata bir mana olarak yayılmasının bize sunabileceği yararları geniş bir literatür üzerinden açık bir şekilde anlatarak çağdaş çalışma düzenine de bir eleştiri sunması bakımından önemlidir. Kitap her ne kadar üç ana bölüm halinde kompozisyonlara ayrılıyor ve okuyucuya her bölümün sonunda kısa özetler sunuyor olsa da, Sennett'in sistem eleştirisini anlayabilmek, okurla paylaştığı argümanları oturtabilmek için olayların tarihsel ve felsefi arka planları anlattığı bölümlerin tamamını okumak gereklidir.

Sennett'in bu çalışma düzeni eleştirisi; bazı kesimler tarafından makineleşmeyi kötülemek, çağın gerektirdiklerini yok saymak olarak algılandıysa da yazar tüm kitap boyunca aslında kısa vadeli üretimin getirdikleri sonucunda insanların iş birliğini, birlik beraberliği unutarak, kendilerini bir hırsa kaptırarak tükettiğini, bunun sonucunda ne tükettiği şeyden ne de ürettiği şeyden bir şey anladığını, emeğine yabancılaşarak, emeğin anlamının kaybolduğunu dile getirmeye çalışmıştır. İnsanların yaşadığı korkular ve belirsizlik ve bu belirsizliğin her yere dağılması Bauman'ın (2017) bahsettiği akışkan moderniteye çıkmaktadır. Parçalara ayrılmış bir üretim düzeninde kimse ne ürettiğini bilmeden bir çark içinde devinmektedir. Gittikçe dijitalleşen, pratik ve uygulamanın birbirinden koptuğu, tekrarlananın öneminin zaman kaybı olarak görüldüğü, vaktin zamanlara bölündüğü bir çalışma düzeninde bireysel tatmini bulmak, bir bütün parçası gibi hissetmek gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Tüm bu teknolojiyi göz ardı etmeden zanaatkârlığı bir düşünme metodu olarak günlük hayatımızda kullanmak, karşılaşılabileceğimiz problemlere zanaatkâr gözüyle yaklaşip onları tamir etmek ve zanaatkâr yönümüzü geliştirmek bizlerin elindedir, dolayısıyla kitap bu imkanları biz okurlara sunması açısından önemlidir.

Kaynakça

- Arendt, H. (2013). *İnsanlık durumu*, Çev. B. Sina Şener. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arkitera.com, <https://www.arkitera.com/haber/alvaro-sizinin-arsivi-online-erisime-acildi/> (Erişim Tarihi: 02.08.2021).
- Bateson, P. ve Martin, P. (2014). *Oyun, Oyunbazlık, Yaratıcılık ve İnovasyon*, Çev. Songül Kirgezen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite*, Çev. S. O. Çavuş. İstanbul: Can Yayınları.
- Bekoff, M. ve Byers, J. A. (1998). *Animal Play: Evolutionary, Comparative and Ecological Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Belardi, P. (2019). *Mimarlar Neden Hala Çiziyor*, Çev. Atilla Erol. İstanbul: Janus Yayıncılık.

- Bornstein, M.H. ve O'Reilly, A.W. (1993). *The role of play in the development of thought*. San Francisco: CA: Jossey- Bass.
- Bruner, J.S. ve Jolly, A., Sylva, K. (1976). *Play: Its role in development and evolution*. Harmondsworth, UK: Penguin.
- Durgun, İ., Doruk E. (2015). TRIZ yaklaşımını kullanarak önden çarpmalı trafik kazalarında yayaların güvenlik koşullarının iyileştirilmesi. *AKU*, s.1-6.
- Güncel Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 02.08.2021).
- Herron, R. E. ve Sutton-Smith, B. E. (1971). *Child's Play*. New York: Wiley.
- Marx, K. (2009). *Kapital*, Cilt 1, Çev. A. Bilgi. Ankara: Sol Yayınları.
- Norman, D. (2017). *Güncel şeylerin tasarımı*, Çev. Mine Şengel. İstanbul: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Yayınları.
- Pellegrini, A. D. (1996). *The future of play theory*, Albany. NY: State University of New York Press.
- Pellegrini, A. D. ve Smith, P. K. (2005). *The nature of play: Great apes and humans*. New York: Guilford Press.
- Ruskin J. (2005). *The stones of venice*. Londra: Pallas Athene.
- Ruskin J. (2007). *The stones of venice*, Volume II: The Sea Stories. New York: Cosimo Inc.
- Veblen, T. (2005). *Aylak sınıfın teorisi*, Çev. Zeynep Gültekin- Cumhur Atay. İstanbul: Babil Yayınları.